

LA, RE, SU

30.3.2023

Liikenne- ja viestintäministeriö

Työryhmän selvitysluonnos: datanhallinta-asetuksen kansallinen täytäntöönpano VN/17688/2021

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2022/868 eurooppalaisen datan hallinnoinnista ja asetuksen (EU) 2018/1724 muuttamisesta (datanhallinta-asetus) tuli voimaan 23.6.2022. Sitä sovelletaan 24.9.2023 alkaen.

Datanhallinta-asetus on uutta sääntelyä. Sen tavoitteena on luoda datan hallinnalle eurooppalaiseen arvopohjaan tukeutuva kehys, joka lisäisi datan saatavuutta vahvistamalla luottamusta datan välittäjiin ja yhtenäistämällä datan jakamisen menettelyitä koko EU:n alueella. Tavoitteena on luoda yhteinen eurooppalainen data-avaruus ja yhteentoimivat datan sisämarkkinat.

Jokainen ministeriö vastaa siitä, että sen hallinnonalan lainsäädäntö ja toiminta ovat EU-oikeuden mukaisia. Tätä kunkin ministeriön tehtävää tukemaan liikenne- ja viestintäministeriö asetti työryhmän 4.10.2022.

Liikenne- ja viestintäministeriö on pyytänyt lausuntoa työryhmän selvitysluonnoksesta, joka koskee datanhallinta-asetuksen kansallista täytäntöönpanoa. Lausunto on pyydetty antamaan lausuntopalvelun kautta vastaamalla palvelussa esitettyihin kysymyksiin.

Oletteko samaa mieltä datanhallinta-asetuksen sisällön kuvauksesta? Vaatiiko jokin kohta mielestänne lisää selvennystä, jotta pystytte soveltamaan datanhallinta-asetusta?

Eläketurvakeskuksen on vaikea arvioida datanhallinta-asetuksen ja sitä koskevan selvityksen pohjalta, mitä työeläkealan dataa datanhallinta-asetus koskee. On myös vaikea arvioida tulisiko datanhallinta-asetus sovellettavaksi kaikkiin työeläkealan toimijoihin samassa laajuudessa. Työeläkealalla on paljon yhteisissä järjestelmissä olevaa dataa, joten jos soveltamisala rajoittuu vain osaan työeläkealan toimijoista, on vaikea erotella dataa, jota asetus mahdollisesti koskisi.

Alla tarkemmin soveltamiseen liittyvistä kysymyksistä.

Organisatorinen soveltamisala

Asetuksen 2 artiklassa määritellään se, mitä tarkoitetaan ”julkisen sektorin elimellä” ja ”julkisoikeudellisella laitoksella”.

LA, RE, SU

30.3.2023

”**Julkisen sektorin elimellä** tarkoitetaan valtion viranomaisia, alue- tai paikallisviranomaisia, julkisoikeudellisia laitoksia tai yhden tai useamman tällaisen viranomaisen tai julkisoikeudellisen laitoksen muodostamia yhteenliittymiä”.

”**Julkisoikeudellisella laitoksella** tarkoitetaan laitoksia, joilla on kaikki seuraavat ominaisuudet: a) ne on nimenomaisesti perustettu tyydyttämään yleisen edun mukaisia tarpeita, eikä niillä ole teollista tai kaupallista luonnetta; b) ne ovat oikeushenkilöitä; c) niitä rahoittavat pääosin valtion viranomaiset, alue- tai paikallisviranomaiset tai muut julkisoikeudelliset laitokset, niiden johto on näiden viranomaisten tai laitosten valvonnan alainen, tai valtion viranomaiset, alue- tai paikallisviranomaiset tai muut julkisoikeudelliset laitokset nimitävät yli puolet niiden hallinto-, johto- tai valvontaelimen jäsenistä”.

Työryhmän selvitysluonnoksen s. 15 todetaan seuraavaa: ”Jotkin yksityiset toimijat voivat hoitaa julkisia hallintotehtäviä. Datanhallinta-asetuksessa on pyritty ottamaan tämä huomioon. Asetuksen johdanto-osan mukaan jäsenvaltioiden olisi tarvittaessa voitava soveltaa datanhallinta-asetusta julkisiin tai yksityisiin yrityksiin, jotka hoitavat julkisen sektorin tehtäviä tai tarjoavat yleishyödyllisiä palveluja. Tällä viitataan Suomessa käytännössä perustuslain 124 §:n mukaisiin tilanteisiin, jossa julkinen hallintotehtävä voidaan antaa muulle kuin viranomaiselle.”

Eläketurvakeskus ja muut työeläkealan toimijat, Kevaa lukuun ottamatta, eivät ole julkisoikeudellisia laitoksia, mutta ne hoitavat julkista hallintotehtävää perustuslain 124 §:n nojalla.

Eläketurvakeskukseen sovelletaan hankintalakia vastaavan määritelmän perusteella kuin mitä edellä 2 artiklan määrittelyssä todetaan julkisoikeudellisista laitoksista: ”valtion viranomaiset, alue- tai paikallisviranomaiset tai muut julkisoikeudelliset laitokset nimittävät yli puolet niiden hallinto-, johto- tai valvontaelimen jäsenistä”. Tämänkään määrittelyn perusteella yksityiset työeläkelaitokset eivät kuitenkaan tulisi soveltamisalan piiriin.

Asetuksen eri artikloissa viitataan pääsääntöisesti vain julkisen sektorin elimiin, jollaisena työeläkealan toimijoita asetukseen kirjatun määritelmän mukaan ei voida pitää. Asetuksen varsinaista säädöstekstiä ei voida tulkita siten, että asetusta koskisi kaikkia niitä tahoja, joille julkinen hallintotehtävä on annettu perustuslain 124 §:n perusteella. Eläketurvakeskuksen mielestä tämä aiheuttaa epäselvyyttä siitä, sovelletaanko datanhallinta-asetusta Eläketurvakeskuksen ja yksityisten työeläkelaitosten julkisiin hallintotehtäviin tai velvoitettiin ilman tarkempaa sääntelyä.

LA, RE, SU

30.3.2023

Asiallinen soveltamisala

Asetuksen 1 artiklan 2 kohdassa säädetään: ”Tämä asetus ei velvoita julkisen sektorin elimiä sallimaan datan uudelleenkäyttöä eikä vapauta julkisen sektorin elimiä unionin tai kansallisen lainsäädännön mukaisista salassapitovelvoitteistaan.” Lisäksi artiklan 3 kohdassa todetaan, että ”tällä asetuksella ei luoda oikeusperustaa henkilötietojen käsittelylle eikä sillä muuteta säädettyjä velvollisuuksia tai oikeuksia”.

Eläketurvakeskus tulkitsee edellä olevan tarkoittavan sitä, että vaikka soveltamisalasäännös ulottuisi tiettyyn julkisen sektorin elimeen tai julkisoikeudelliseen laitokseen, olisi kyseisellä toimijalla vapaus olla luovuttamatta dataa uudelleenkäyttöön, ellei asiasta tarkemmin kansallisesti säädetä.

Asetuksen 2 luvussa säädetään siitä, että lukua sovelletaan julkisen sektorin elimen hallussa olevaan dataan. Asetuksen 3 artiklassa säädetään datan luokista ts. siitä datasta, johon asetusta sovelletaan. Asetusta ”sovelletaan julkisen sektorin elinten hallussa olevaan dataan, joka on suojattu seuraavilla perusteilla:

- kaupallinen luottamuksellisuus, mukaan lukien yritys-, ammatti- ja yhtiösalaisuus;
- tilastollinen luottamuksellisuus;
- kolmansien osapuolten teollis- ja tekijänoikeuksien suoja;
- taikka henkilötietojen suoja sikäli kuin kyseiset tiedot eivät kuulu direktiivin (EU) 2019/1024 soveltamisalaan”.

Lausunnolla olevassa selvitysluonnoksessa todetaan (s.18), että ”kyse voisi siis esimerkiksi olla viranomaisen itsensä laatimasta tai kokoamasta datasta, viranomaiselle toimitetusta datasta taikka tiedonsaantioikeuden nojalla saadusta datasta”.

Eläketurvakeskuksen mielestä asetusta ja sitä koskevaa selvitysluonnosta lukemalla on vaikea päätellä sitä, mihin kaikkiin työeläkealan toiminnassa muodostuviin tietoihin asetus voisi tulla sovellettavaksi. Asian ymmärtämistä helpottaisi, jos selvitys konkretisoisi tarkemmin esimerkein, millaisia tietoja eri dataluokilla tarkoitetaan.

Oletteko samaa mieltä nykytilan arvioinneista? Miten datanhallinta-asetus vaikuttaa toimintaanne?

Kohdassa 2.2.2 Nykytila ja sen arviointi todetaan, että ”datanhallinta-asetuksen vaatimat toimet ovat yhteensopivia valtioneuvoston tiedon hyödyntämisestä ja avaamisesta tekemän periaatepäätöksen kanssa. Sen mukaan tavoitteena on, että lainsäädäntö ja määräykset velvoittavat avaamaan kaikki

LA, RE, SU

30.3.2023

julkisin varoin tuotetut julkisen hallinnon tietoaaineistot, mikäli sitä ei estä joku perusteltu syy”.

Eläketurvakeskus viittaa edellä mainittuun epäselvyyteen datanhallinta-asetuksen soveltamisalasta ja toteaa, että työeläkealalla tietoaaineistoja ei tuoteta julkisin varoin.

Niin ikään kohdassa 3.2.2 viitataan tiedonhallintalakiin sen mahdollisten muutostarpeiden vuoksi - ”tiedonhallintalain 5 § soveltuisi myös datanhallinta-asetukseen perustuviin tietovarantoihin ja sen luovuttamiseen uudelleenkäytettäväksi”.

Eläketurvakeskus toteaa, että tiedonhallintalakia ei sovelleta kokonaisuudessaan yksityisiin työeläkealan toimijoihin. Muun muassa lain 5 § ei tule sovellettavaksi työeläkealalla.

Vapaamuotoiset huomiot selvityksestä

Yksi datanhallinta-asetuksen tavoitteista on luoda datan hallinnalle eurooppalaiseen arvopohjaan tukeutuva kehys, joka lisäisi datan saatavuutta vahvistamalla luottamusta datan välittäjiin ja yhtenäistämällä datan jakamisen menettelyitä koko EU:n alueella. Tavoitteena on luoda yhteinen eurooppalainen data-avaruus ja yhteen toimivat datan sisämarkkinat. On kuitenkin epäselvää, miten datanhallinta-asetus tukee tai täydentää olemassa olevaa tai tulevaa EU-sääntelyä (mm. EESSI, SDG, eIDAS, ESSPASS, EHDS). Esimerkit, miten tietovirtoja käytettäisiin uudelleen yllä mainituissa aloitteissa, selventäisivät datanhallinta-asetuksen velvoitteita ja mahdollisuuksia.

Asetuksen johdanto-osan 56 perustelukappaleessa todetaan myös, että jotta voidaan varmistaa tämän asetuksen tehokas täytäntöönpano ja taata, että datan välityspalvelujen tarjoajien sekä yhteisöjen, jotka haluavat rekisteröityä tunnustetuiksi data-altruismipohjaisiksi organisaatioiksi, tulisi saada sähköisiä rajat ylittäviä menettelyitä lisättyä SDG-asetuksen (EU) 2018/1724 liitteessä II olevaan menettelyjen luetteloon. On epäselvää, millaisia menettelyitä tai tietoja data-altruismiin pohjautuvat organisaatiot lisäisivät SDG-asetuksen II liitteeseen, joka lähtökohtaisesti on velvoittavaa EU-lainsäädäntöä.

Eläketurvakeskus

Allan Paldanius

Maijaliisa Takanen